

Piotr Szukalski
Instytut Socjologii
Uniwersytet Łódzki
pies@uni.lodz.pl

Małżeństwa binacjonalne w ujęciu regionalnym

Masowa emigracja, jaka dokonuje się po przystąpieniu Polski do UE, przekładać się winna z pewnym opóźnieniem na zmianę wzorca zachowań matrymonialnych. Oczekiwać należy, że pod wpływem kontaktu z mieszkańcami innych krajów coraz częściej pojawiać się będą przypadki wyboru przez obywateli naszego kraju jako życiowego partnera obywateli innych niż Polska państw. Patrząc z tej perspektywy, wydawać się może, że liczba i częstość występowania tzw. małżeństw binacjonalnych (czyli małżeństw zawieranych przez obywateli dwóch różnych państw) może stanowić dodatkowy wskaźnik określający skalę migracji i stopień „oswojenia” z nowym środowiskiem. W poprzednim numerze naszego Biuletynu wskazano jednak, iż odwoływanie się do liczby małżeństw binacjonalnych zawartych w Polsce w słabym stopniu opisuje rzeczywistą skłonność Polek i Polaków (zwłaszcza tych drugich) do budowania formalnych związków z obywatel(k)ami innych państw. Większość takich małżeństw zawieranych jest bowiem poza granicami Polski, a nie wszystkie mieszane pary są zainteresowane zarejestrowaniem swego związku w Polsce (dokonuje się bowiem takiej czynności na wniosek strony).

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie przestrzennego zróżnicowania częstości występowania związków Polek i Polaków z obcokrajowcami. Pomimo sformułowanych powyżej zastrzeżeń odnośnie do kompletności posiadanych przez GUS, a zbieranych od Urzędów Stanu Cywilnego, danych, są to jedyne dostępne w przekroju przestrzennym informacje o małżeństwach binacjonalnych. Dodatkowo, analiza informacji o krajach pochodzenia partnerów polskich obywateli zamieszkujących różne województwa pośrednio posłużyć może jako informacja o zróżnicowaniu kierunków migracji mieszkańców poszczególnych regionów. Tak się bowiem składa, że są one wyraźnie zróżnicowane, zaś ich odmienność wynika zarówno z wpływu dystansu do granic, jak i pewnych „tradycji” migracyjnych, prowadzących do znajdowania się w pewnych państwach dużych grup osiedleńców, którzy z reguły służą pomocą swym krajanom na pierwszym etapie pobytu, co z kolei zwiększa skłonność ludzi do wyboru takich miejsc jako miejsc osiedlania się. Tradycyjnie mieszkańcy Polski południowo-zachodniej zdecydowanie częściej jako główne miejsce migracji wybierają tradycyjny kierunek przemieszczeń Niemcy, podczas gdy w przypadku pozostałych części kraju dominują wyraźnie przemieszczenia do krajów, w przypadku których duży napływ Polaków jest relatywnie świeżej daty.

Od roku 2002 GUS udostępnia w bazie danych *Demografia* dane odnośnie do rozkładu przestrzennego małżeństw binacjonalnych. Częstość małżeństw Polek i Polaków z cudzoziemcami odzwierciedla pośrednio zarówno skalę emigracji, wskazującą na zróżnicowaną w województwach siłę działania czynników wypychających (przede wszystkim poziom bezrobocia i wynagrodzeń) i przyciągających (rozmiar i jakość sieci społecznych w krajach wyjazdów), jak i atrakcyjność osiedleńczą poszczególnych regionów (tj. ich zdolność do przyciągnięcia imigrantów) – tab. 1.

Tabela 1

Małżeństwa binacionalne w Polsce w latach 2002 i 2014 według województw

Region	2002				2014			
	Liczba małżeństw	Małżeństwa binacionalne jako % ogółu małżeństw			Liczba małżeństw	Małżeństwa binacionalne jako % ogółu małżeństw		
		Ogółem	Miasto	Wieś		Ogółem	Miasto	Wieś
Dolnośląskie	362	2,7	2,8	2,3	353	2,6	2,9	1,8
Kujawsko-pomorskie	132	1,3	1,6	0,7	156	1,5	2,0	0,9
Lubelskie	215	1,8	2,2	1,5	192	1,8	2,5	1,2
Lubuskie	128	2,9	3,2	2,3	100	2,1	2,2	1,9
Łódzkie	170	1,3	1,7	0,7	196	1,7	2,2	0,9
Małopolskie	231	1,4	2,0	0,8	279	1,6	2,3	1,0
Mazowieckie	680	2,6	3,2	1,5	541	2,2	2,8	1,2
Opolskie	93	2,0	2,3	1,5	71	1,5	2,0	0,9
Podkarpackie	203	1,8	2,6	1,3	182	1,6	2,1	1,3
Podlaskie	155	2,6	3,2	1,8	85	1,4	1,4	1,3
Pomorskie	235	2,1	2,5	1,3	247	2,2	2,7	1,2
Śląskie	259	1,1	1,2	0,8	321	1,4	1,5	1,1
Świętokrzyskie	102	1,4	1,6	1,2	90	1,5	2,0	1,1
Warmińsko-mazurskie	122	1,7	1,8	1,5	108	1,5	1,9	1,1
Wielkopolskie	233	1,3	1,9	0,6	276	1,6	2,2	0,9
Zachodniopomorskie	232	3,0	3,4	2,0	170	2,1	2,4	1,3
Polska	3552	1,9	2,3	1,2	3367	1,8	2,2	1,2

Tabela 2

Małżeństwa w roku 2014 zawarte przez Polaków i Polki według województw i klasy miejsca zamieszkiwania polskiego małżonka przed ślubem

Obszar	Polki				Polacy			
	ogółem	miasta		wieś	ogółem	miasta		wieś
		razem	w tym: miasta liczące 100 tys. ludności			razem	w tym: miasta liczące 100 tys. ludności	
Dolnośląskie	276	218	109	58	77	57	39	20
Kujawsko-pomorskie	133	104	57	29	23	14	4	9
Lubelskie	139	91	37	48	53	28	8	25
Lubuskie	77	53	18	24	23	13	8	10
Łódzkie	154	131	82	23	42	25	19	17
Małopolskie	237	156	106	81	42	25	14	17
Mazowieckie	365	293	215	72	176	133	101	43
Opolskie	56	38	7	18	15	11	4	4
Podkarpackie	127	67	17	60	55	29	10	26
Podlaskie	56	35	12	21	29	18	8	11
Pomorskie	196	152	77	44	51	41	25	10
Śląskie	250	203	113	47	71	58	33	13
Świętokrzyskie	66	37	12	29	24	13	3	11
Warmińsko-mazurskie	85	58	21	27	23	16	1	7
Wielkopolskie	237	178	88	59	39	25	16	14
Zachodniopomorskie	145	113	50	32	25	21	7	4
Polska	2599	1927	1021	672	768	527	300	241

Generalnie, w Polsce występuje bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne częstości zawierania związków binacjonalnych. Częściej występują one wśród ludności miast, przede wszystkim tych największych (stolice województw), niż w przypadku ludności wiejskiej. W analizowanych latach występowała dwukrotna różnica pomiędzy regionami o ekstremalnych częstościach małżeństw binacjonalnych. Obszary Polski Południowo-Wschodniej odznaczają się niższą skłonnością do zawierania interesującego nas typu związków, niezależnie czy analizujemy ludność miast czy wsi. Nieco częściej występują one na terenach dawnych Ziemi Odzyskanych, choć jedynie województwa dolnośląskie oraz mazowieckie wyraźnie wyróżniają się *in plus*, jeśli idzie o częstość małżeństw binacjonalnych. W przypadku województwa mazowieckiego sytuacja kształtuje się pod wpływem miasta stołecznego (w roku 2014 prawie 60% ogółu zawartych w tym regionie małżeństw binacjonalnych miało miejsce w mieście posiadającym co najmniej 100 tys. mieszkańców – ponieważ poza Radomiem warunek taki spełnia tylko Warszawa, można założyć, iż zostały one w zdecydowanej większości zawarte w stolicy). W przypadku Dolnego Śląska ludność Wrocławia odpowiada za ponad 40% tego typu związków.

Intrygującą kwestią jest przestrzenne zróżnicowanie kierunków pozyskiwania małżonków – obywateli innych państw (tab. 3).

Tabela 3

Kraje z których w roku 2014 najczęściej pochodzili partnerzy Polek i Polaków

Region	Polki	Polacy
Dolnośląskie	Niemcy (57), Wlk. Brytania (51), Ukraina (16)	Ukraina (47), Rosja (9), Wlk. Brytania (6)
Kujawsko-pomorskie	Wlk. Brytania (39), Niemcy (12), Francja (9)	Ukraina (13), Rosja (5), Białoruś i Litwa (po 2)
Lubelskie	Wlk. Brytania (26), Włochy (14), Irlandia i Ukraina (po 11)	Ukraina (37), Białoruś (10), Rosja (6)
Lubuskie	Niemcy (22), Wlk. Brytania (12), Holandia (5)	Ukraina (17), Niemcy (4), Rosja (2)
Łódzkie	Wlk. Brytania (37), Niemcy (11), Ukraina (9)	Ukraina (20), Rosja (11), Białoruś (5)
Małopolskie	Wlk. Brytania (56), Włochy (36), Irlandia (18)	Ukraina (25), Rosja (7), Białoruś (3)
Mazowieckie	Wlk. Brytania (75), Włochy (32), Ukraina (27)	Ukraina (143), Białoruś (34), Rosja (24)
Opolskie	Niemcy (9), Wlk. Brytania (7), Holandia (6)	Ukraina (13), Rosja (3), kilka krajów po 1
Podkarpackie	Wlk. Brytania (38), Włochy (16), Francja (8)	Ukraina (32), Rosja (7), Białoruś (4)
Podlaskie	Wlk. Brytania (15), Włochy (9), Niemcy i Irlandia (po 4)	Białoruś (13), Ukraina (10), Rosja (4)
Pomorskie	Wlk. Brytania (45), Niemcy (32), Irlandia (14)	Ukraina (22), Rosja (14), Białoruś (6)
Śląskie	Wlk. Brytania (48), Niemcy (44), Włochy (20)	Ukraina (24), Rosja (12), Białoruś (10)
Świętokrzyskie	Wlk. Brytania (11), Włochy (9), Niemcy (4)	Ukraina (24), Rosja (3), Litwa i Wlk. Brytania po 2
Warmińsko-mazurskie	Wlk. Brytania (24), Niemcy (16), Włochy (8)	Ukraina (10), Rosja (6), Białoruś i Litwa po 3
Wielkopolskie	Wlk. Brytania (60), Niemcy (34), Hiszpania (20)	Ukraina (24), Rosja i Białoruś po 10
Zachodniopomorskie	Wlk. Brytania (33), Niemcy (28), Francja (8)	Ukraina (16), Rosja (5), Litwa (3)
Polska	Wielka Brytania (608), Niemcy (368), Włochy (169)	Ukraina (299), Rosja (101), Białoruś (61)

Kierunki te zróżnicowane są zależnie od płci nowożeńców. Zdecydowanie bardziej jednorodne wybory cechują Polaków, w przypadku których w zdecydowanej większości województw ranking krajów, skąd pochodzą wybranki, zgodny jest z rankingiem ogólnopolskim – Ukraina, Rosja, Białoruś. Tylko na Podlasiu – jak można sądzić ze względu na sąsiedztwo – Ukrainki wyprzedzone zostały przez Białorusinki, we wszystkich innych regionach przodują, jeśli idzie o liczbę małżeństw z Polakami. Z reguły na drugim miejscu znajdują się Rosjanki, choć czasami w regionach przygranicznych uwidacznia się większa liczba małżeństw z obywatelkami innych, sąsiedzkich państw. W przypadku miejsc trzecich występuje już duże zróżnicowanie, odzwierciedlające zarówno bliskość przestrzenną z niektórymi krajami, jak i strumienie emigrantów i imigrantek typowe dla danego regionu.

W przypadku małżeństw Polek sytuacja jest bardziej zróżnicowana, choć w przypadku najpopularniejszego kraju występuje wyraźna dominacja Wielkiej Brytanii, jedynie w trzech regionach przodują Niemcy. Na drugim miejscu – pomijając Brytyjczyków w województwach, gdzie przodują Niemcy – prawie równomiernie zajmują Niemcy (7 województw) i Włosi (6 regionów). W przypadku miejsca trzeciego zajmują je reprezentanci aż 7 różnych państw, odzwierciedlając odmienne regionalne wzorce emigracji Polek i imigracji cudzoziemców.

Mimo tego, iż większość małżeństw binacjonalnych rejestrowana jest poza granicami Polski, warto jest analizować te zawarte w naszym kraju, albowiem dzięki analizie dostępnych danych na temat kierunku pozysku małżonków dostajemy dodatkowe narzędzie określające kierunki emigracji i imigracji z/do poszczególnych województw.

Literatura:

Szukalski P., 2013, *Małżeństwo: początek i koniec*, Wyd. UŁ, Łódź

Szukalski P., 2013, Małżeństwa binacjonalne, „Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny”, nr 3, <http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/3556>